

orel je červený (byť v provedení dnes spíše hnědém) na stříbrném poli. Dodržení heraldických pravidel na tak malé ploše a provedení detailů u zbraní svědčí o profesionalitě a mimořádné zručnosti malíře.

- 12) J. Pešek, *Knihy a knihovny v kšaftech a inventářích pozůstalostí Nového Města pražského v letech 1576–1620*. Folia historica Bohemica 2, 1980, s. 249.
- 13) Viz. pozn. 12, s. 252.
- 14) Viz. pozn. 12, s. 252.
- 15) Viz. pozn. 12, soupis kšaftů a inventářů pozůstalostí na s. 260–273.
- 16) J. Pešek, *Pražské knihy kšaftů a inventářů*. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské, *Pražský sborník historický* 15, 1982, s. 88.
- 17) Viz. pozn. 16, s. 68.
- 18) J. Pešek, o. c. v pozn. 12, s. 251.
- 19) Viz. pozn. 18, viz údaje v soupisu na s. 260–273.
- 20) R. Krajčic a kol., *Dům pasíře Prokopa v Táboře* (Archeologický výzkum odpadní jímky v domě čp. 220), Tábor 1998, s. 195.
- 21) M. Beisetznerová – D. Libal – A. Jarešová, *Pasport domu čp. 353/I, SÚRPMO Praha 1962*, s. 3.
- 22) Viz. pozn. 21, s. 3–4.
- 23) Viz. pozn. 21, s. 4.
- 24) Viz. pozn. 21, s. 6–7.
- 25) Z. Míka a kol., *Dějiny Prahy v datech*, Praha 1999, s. 299.

Ein Fund von Fragmenten der Schriftlichen Materialien im Haus Konstr.-Nr. 353/I in der Prager Altstadt

Bei der 1998 erfolgten archäologischen Rettungsforschung im Haus Konstr.-Nr. 353/I in der Jilská (Ägidi-) Gasse in der Prager Altstadt erforschte man die untere Partie einer Abfallgrube, wo sich eine Kollektion der Gegenstände aus der 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts (überwiegend Keramik- und Glasscherben) befunden hatte. Die Schichtung der Zuschüttung sowie die Dislokation der Funde zeugen für ihre einheitliche Entstehung, die laut Feuerspuren an den Gegenständen aus organischen Materialien mit einem kleineren Brand an der Lokalität zusammengehangen haben mögen. Der Identifikation eines gemalten Wappens auf dem Glasflaschentorso gemäß hängen die Funde mit dem Hausbesitzer, dem Altstädter Primator Mikuláš František (Nikolaus Franz) Turek zusammen, in dessen Besitz sich das Haus seit 1634 befand; das erwähnte Wappen entspricht dem Zustand vor seiner Ausbesserung 1649. Als rar lassen sich drei größere Pergamentfragmente bezeichnen, davon zwei mit erhaltener, in das letzte Drittel des 14. oder den Anfang des 15. Jahrhunderts datierbarer Schrift. Diese Bruchstücke stammen wohl aus zwei, durch den Brand vernichteten verschiedenen Büchern. Drei Zeilenreste auf einem von ihnen gehören dem Ps. 140 an (aus dem Psalter vom Alten Testament). Das Aufbewahren der lateinischen Bibel oder eher eines liturgischen Buches noch am Anfang des 17. Jahrhunderts entspricht den durch Studium der zeitgenössischen Testamente und Nachlassinventare erworbenen Erkenntnissen, die eine relative Häufigkeit des Vorhandenseins von Büchern unter den Bürgern von Prag und die Dominanz der religiösen Literatur darunter bestätigen.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Situationsplan, Lokalisierung der Abfallgrube auf dem Grundstück (Zeichnung J. Mourek u. S. Matoušová).

Abb. 2: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Abfallgrube, Schnitt durch die Zuschüttung (Zeichnung M. Heisl u. S. Matoušová).

Abb. 3: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Auswahl der Keramik aus der Zuschüttung der Abfallgrube (Foto M. Kalíšek).

Abb. 4: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Auswahl der Glasgefäße aus der Zuschüttung der Abfallgrube (Foto M. Kalíšek).

Abb. 5: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Flaschentorso mit emailierten Darstellungen von Militärtrophäen und einem Wappen (Foto M. Kalíšek).

Abb. 6: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Torso einer Seite der Flasche mit einem Teil einer Gestalt im Vollgerüst (Foto M. Kalíšek).

Abb. 7: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Pergamentfragment ohne Schrift (Foto J. Hlavatý).

Abb. 8: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Pergamentfragment mit dem Zitat vom Ps. 140, beide Seiten (Foto J. Hlavatý).

Abb. 9: Prag 1 – Altstadt, Haus Konstr.-Nr. 353/I. Pergamentfragment mit dem nicht identifizierten lateinischen Textbruchstück, beide Seiten (Foto J. Hlavatý).

(Übersetzung J. Noll)

MANÝRISTICKÝ BRONZOVÝ NÁHROBEK JANA BEDŘICHA BREINERA V KOSTELE PANNY MARIE SNĚŽNÉ V OLOMOUCI

HANA MYSLIVEČKOVÁ

Přesto, že olomouckým uměleckohistorickým památkám, které souvisejí s areálem jezuitských církevních a školních budov a jejich výzdobou, byla věnována v poslední době značná pozornost,¹⁾ soustředěnému zájmu doposud unikají jednotlivá díla, která jsou v mnoha ohledech pozoruhodná a výjimečná. Jedním z nich je náhrobní deska olomouckého kapitulního děkana Jana Bedřicha hraběte Breinera, příznivce jezuitského řádu, nacházející se v kostele Panny Marie Sněžné. Toto dílo, doposud autorsky nezařazené, vzniklé v umělecky přelomovém a politicky i nábožensky exponovaném období třicetileté války, je v soudobém místním kontextu ojedinělé.²⁾

Uvedenou památku zmiňují mnohé starší prameny a literatura, avšak jejich údaje jsou většinou pouze základní, velmi stručné a mnohdy nepřesné.³⁾ Obsažněji se memoriálnímu monumentu i osobnosti Jana Bedřicha Breinera (jméno uváděno také jako Ioannes Friedrich Breuner)⁴⁾ věnovali pouze Joannes Schmidl, Josef Vyvlečka a Metoděj Zemek.⁵⁾

Monument, pocházející z původního kostela Nanebevzetí Panny Marie, který jezuité převzali od františkánů minoritů a stavěli při něm od konce šedesátých let 16. století budovy pozdější olomoucké univerzity,⁶⁾ byl v nově vybudovaném barokním kostele Panny Marie Sněžné sekundárně umístěn v kapli sv. Františka Xaverského, která se nachází na epištolní straně chóru neorientovaného chrámu.⁷⁾ Jeho zakomponování do severní stěny kaple, jejíž barokní malířskou výzdobu provedl moravský malíř Jan Křištof Handke,⁸⁾ je nejlépe patrné na starším vyobrazení publikovaném Josefem Tittlem,⁹⁾ neboť v současné době je náh-

Obr. 1: Olomouc, kaple sv. Františka Xaverského v kostele Panny Marie Sněžné s náhrobkem Jana Bedřicha hraběte Breinera, foto převzato z publikace Josefa Tittela, *Die Restaurierung der Maria Schnee Kirche (k. u. k. Garnisonskirche) in Olmütz in den Jahren 1916–1918, Olmütz (bez data), s. 130.*

robek téměř nepřístupný. Severní stěna kaple proti oltáři je nad soklem architektonicky členěna iluzivními malířskými prostředky na tři části, plochu nad nimi pak zaujímá freska s výjevem z misijní cesty sv. Františka Xaverského na Dálném východě.¹⁰ Boční přízemní partie stěny vyplněné figurální malbou flankují malířsky naznačenou niku uzavřenou konchou. Iluzivní prostor této niky však ruší osazení vlastní náhrobní desky, která je od okolního architektonického členění odlišena vlastním profilovaným rámem, provedeným technikou „grisaille“, který se svou barevností odlišuje od ostatní malby. Obdobným provedením se vyznačuje i rollworkově zdobený štít s erbem Breinerů hrabat ze Stübingu a Rabensteinu,¹¹ malovaný v konše a spojený s rámováním desky symetricky vinutými volutami.

Bronzová náhrobní deska (velikosti 234 x 130 cm) je postavena na 130 cm vysoký, mírně vystupující sokl s římsou, který je plasticky členěn lištovým rámcem a středovou bosou. Náhrobek nese v centrální části mohutnou, frontálně zobrazenou postavu Jana Bedřicha Breinera, který je oděn do dlouhé jemné alby, z pod níž vyčnívají pouze špičky bot. Límec i manžety rukávů jsou zdobeny výšivkou hvězdicového ornamentu. Přes ni má oblečenou velmi hus-

Obr. 2: Olomouc, kaple sv. Františka Xaverského v kostele Panny Marie Sněžné s náhrobkem Jana Bedřicha Breinera, současný stav (foto Jan Krτίčka).

tě řasenou rochetu bez rukávů, jejíž spodní okraj je lemován širokou zoubkovanou krajkou.¹² Rukama přeloženými přes sebe tiskne k hrudi knihu a mezi palcem a dlaní levé ruky přidržuje malý krucifix s nápisem INRI. Na pravé ruce má zavěšenu modlitební šňůru – růženec ukončený křížkem. Kniha, v pevné vazbě s kováním a sponami, nese znak jezuitského řádu v oválné plamenné aureole, který je tvořen řeckou zkratkou Ježíšova jména IHS s křížem nad prostředním písmenem a srdcem se třemi hřebíky pod ním.¹³ Tento posvátný monogram jezuité interpretovali jako „Jesum Habemus Socium“.¹⁴

Hlava muže pokrytá biretem je znázorněna v tříčtvrtečním profilu. Výraznou expresivitou modelace tváře se zavřenými očima, zdůrazněnými nadočnicovými oblouky, vráskami u kořene protáhlého nosu, vystupujícími obličejovými svaly, kontrastuje s poměrně schematickým ztvárněním rochetu a rukou. Nejednotný charakter modelace je čitelný i v rozdílech zpracování hlavy, např. mezi poměrně přirozeně působivým provedením vlasů na skráních muže a stereotypním podáním jeho plnovousu.

Postavení figury a její znázornění v podstatě navazuje na tradiční prototypy renesančních náhrobků konce 16. a začátku 17. století, jimž se v zásadě nevymyká ani umístění nápisové desky ve spodní části kompozice, pod figurovým reliéfem. Nápisová plocha oválného tvaru, lemovaná při spodním okraji závitnicovými motivy, nese šestnáctiřádko-

Obr. 3: Bronzový náhrobek Jana Bedřicha Breinera (foto J. Krtička).

vý latinský nápis¹⁵⁾ provedený plasticky vystoupilou latinskou majuskulí bez patek s hustě přisazenými řádky. V závěru obsahuje datum úmrtí 14. ledna 1637 a věk zemřelého 54 let.¹⁶⁾

IO(ANNES) FRIDERICVS BREINER DECANVS OLOM(UCENSIS) NATVS IN AVSTRIA/ LIB(ER) B(ARO) NVNQVAM TAMEN LIBERIOR AVT NOBLIOR QVAM IN VINCVLIS QVAE/ PRO DEO ET CAESARE PASSVS EST IN MORAVIA A PERDVELLIBVS. ACVTI/ VIR INGENII MEMORIAE PRAESTANTIS PVKITATIS RARAE. PRINCIPVM GRATIA VIRTUTE/ SVA ADMINISTRATIONIBVS HONORIFICIS CLARVS IN NEGOTIIS AGGREDIENDIS PRV/ DENS IN PERFICIENDIS FELIX NVNQVAM TAMEN FELICIOR QVAM IN MORTE. HAEC/ ILLI NON CRVDA NON INVIDA FVIT SED PIA DVM EPISCOPATVM PPAERIPVIT VT DAR/ ET SOCIETATEM IESV. HINC MALVIT ATRATVS QVAM MITRATVS OBIRE ET IN VITA NO/ MINATVS EPISCOPVS ROSONENSIS VOLVIT IN MORTE NOMINARI ET ESSE IESVITA NIMI/ RVM ALIA VIVENTIV(M). ALIA MORIENTIV(M) SVNT IVDICIA. TANDEM VT DEO GRATAM ANI/ MA(M) REDDERET POSTQVAM CREDITORIBVS ET PAVPERIBVS AMICIS ET INIMICIS PIE SAN/ CTEQVE SATISFECISSET NEQVIDEM SE IPSV(M) SIBI RETINVIT. SED OMNIA TRADIDIT COL/ LEGIO OLOMVC(ENSI). ERGO OPTIME MERITVS CONFVNDA TOR HVIVS VNIVERSITATIS HABE/ AT HOC PERPETVV(M) GRATI ANIMI MONVMENTV(M). QVOD ARS FVSORIS IN/ IGNE FORMAVIT AEREV(M) SED ARS

Obr. 4: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail hlavy (foto J. Krtička).

AMORIS IN CORDE FECIT AV/ REVM. OBIIT XIV. IAN(UARIU) MDCXXXVII. VIXIT AN(NORUM)LIV ¹⁷⁾

Zásadní odlišnost, kterou uvedený monument, kromě proporčního kánonu, překračuje své pozdně renesanční typologické zakotvení, představuje manýristická dekorativní výplň plochy, která centrální postavu obklopuje. Je komponována symetricky a vychází z velké osové voluty umístěné kompozičně neorganicky nad hlavou muže. Je tvořena rozmanitými oválnými a protáhlými závitnicovými útvary, taženými liniemi i kulčikovými prvky boltcového charakteru splývajícími okolo postavy. Nezávisleji, avšak ve

Obr. 5: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail lemu rochetty (foto J. Krtička).

Obr. 6: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail oprav (foto J. Krtička).

stejném duchu jsou komponovány oválné útvary v horních rozích desky. Celou dekorativní kompozici uzavírají esovitě výběžky, které vyrůstají protisměrně od bočních partií nápisové desky směrem nahoru.

Přestože se deska na první pohled jeví jako jednolitý celek, není tomu tak. V rámci současných limitovaných možností průzkumu monументu byly zjištěny nové skutečnosti, které korigují dřívější údaje. Jedná se o vícedílný, nejspíše osmidílný bronzový odlitek provedený v nízkém reliéfu technikou ztraceného vosku. Při bližším pohledu se zřetelně uplatňují některé spoje a spáry, které oddělují zejména střední část s figurou. K centrální desce pak přiléhají a mírně ji předstupují okrajové díly tvořící vlastní rámování figury, které se horizontálně dělí na tři pásma. Osmý díl tvoří spodní nápisová deska. Reliéf, nejspíše původně zlacený, dnes pokrytý nátěrem zlaté bronzi, byl cizelován. Cizelování je dokonaleji provedeno ve střední části a týká se propracování detailů figury, obličeje, rukou, krajky, rocheť apod. Rámování, v němž se uplatňuje boltcový ornament, je cizelováno méně pečlivě. V reliéfu jsou nápadně patrné obdélné plochy, které byly vsazovány dodatečně. Tyto retušované vložky mohou být nejspíše opravami primárních defektů odlitku. Vyloučit však nelze možnost, že se může jednat o opravy defektů pozdějších, vzniklých při transferu náhrobní desky do nového kostela a jeho instalaci.¹⁸⁾ Způsob osazení bronzového odlitku do měkké hru-

Obr. 7: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail boltcového ornamentu se „Schweifwerkem“ (foto J. Krtička).

bé omítky je částečně patrný v pravém spodním okraji, kde je část reliéfu vylomena. Detailnější zjištění může však přinést pouze restaurátorský zásah.

Dobově příznačný obsáhlý nápis na náhrobku – jakési „laudatio funebris“ – přináší nejen výpověď o osobních kvalitách a zásluhách zemřelého, ale reaguje také na některé epizody z jeho života.¹⁹⁾ Svobodný pán Jan Bedřich Breiner, olomoucký kapitulní děkan, narozený v roce 1583 ve Vídni v rakouské rodině Breinerů (Breunerů), studoval v letech 1610–1615 na Germaniku v Římě, kde získal doktorát teologie a byl vysvěcen na kněze.²⁰⁾ Vynikal učeností a nejspíše od dob italského studijního pobytu se datují jeho kontakty s italským vědcem Galileo Galileem a zájem o jeho objevy.²¹⁾ Jako papežský komoří, apoštolský protonotář a biskupský rada byl zvolen 25. února 1613 olomouckým kapitulním děkanem, avšak musel nejdříve šest měsíců rezidovat, aby se stal sídelním kanovníkem olomouckým, a teprve potom byl dne 10. června 1614 za děkana instalován a 19. října téhož roku potvrzen kardinálem Františkem Dietrichštejnem. V roce 1618 se stal také kanovníkem vratislavské katedrální kapituly, letech 1624–1626 i administrátorem vratislavského biskupství a v závěru života byl jmenován titulárním biskupem v Risanu²²⁾ a světícím biskupem olomouckým. Pro svou rozvahu a rozumnost byl velmi vážen světskými panovníky; byl radou císaře Ferdinanda II. i polského krále Zikmunda III.

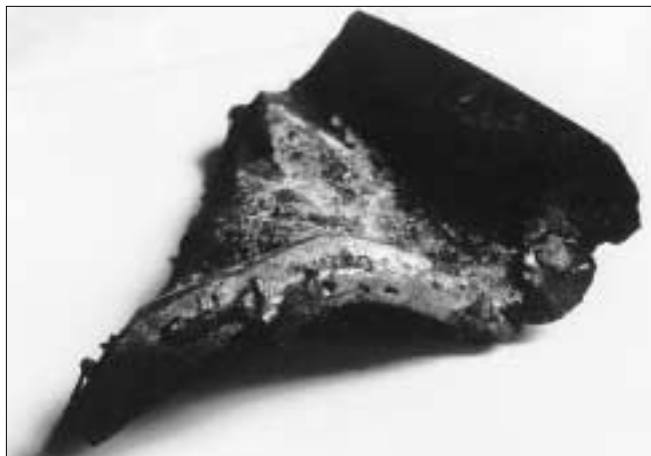
Obr. 8: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail poškození bronzového reliéfu (foto J. Krtička).

Text náhrobního nápisu připomíná i jeho zážitky z dramatických událostí stavovského povstání, kdy hejtman olomouckého stavovského direktoria Hartman Puchheim pozval dne 15. srpna 1619 dómského děkana Breinera, dómského probošta Václava Pittera a další kanovníky k sobě na hostinu, po níž je na příkaz stavů uvěznil v budově evangelické modlitebny v České ulici, kde zůstali až do 19. ledna 1620. Mezitím nechal hejtman movitý majetek církve a kanovníků konfiskovat a uložit na radnici.²³⁾

Jan Bedřich Breiner se jeví jako typický představitel pobělohorského katolického kléru; vynikal učeností i hlubokou zbožností. Známa je jeho podpora kultu sv. Pavlína v souvislosti s protimorovými procesy.²⁴⁾ Jeho celoživotní touha vstoupit do jezuitského řádu nemohla být sice dlouho realizována, a tak jej kapitulní děkan alespoň všemožně podporoval. Až těsně před smrtí složil jednoduché řádové sliby, olomouckou jezuitskou kolej učinil svým univerzálním dědicem, a proto byl vedle biskupa Viléma Prusinovského z Víckova pokládán za jejího druhého zakladatele. Z těchto důvodů také byly z původního jezuitského kostela do novostavby chrámu Panny Marie Sněžné přeneseny a na čestná místa osazeny náhrobky obou jezuitských dobrodinců.

Historizující zakomponování náhrobku Jana Bedřicha Breinera do barokní výzdoby kaple sv. Františka Xaverského je příkladem soudobé ideologické a psychologické retrospektivní tendence stavebníků, jejímž cílem bylo zdůraznění historické kontinuity.²⁵⁾ Je analogické úpravě kaple sv. Ignáce z Loyoly, dispozičně totožné a symetricky umístěné na evangelijní straně chóru, v níž byl rovněž do barokní výzdobné struktury zakomponován renesanční mramorový náhrobek biskupa Viléma Prusinovského z Víckova († 1572), zakladatele zdejší jezuitské koleje.²⁶⁾

Mezi dochovanými sochařskými památkami té doby je náhrobek pozoruhodný jistou koncepční polaritou, která spočívá v tradiční typologii a současném užití poměrně rozvinutého ornamentálního systému boltcového charakteru,²⁷⁾ který užitím C- a S- oblouků, stlačených volutek a vnitřní chrupavky patří k jeho raným projevům.²⁸⁾ Svěbytná kompozice nového ornamentálního typu působí výrazně organickým dojmem. Jeho základem je elipsa a plynoucí, hravá forma vláčných změkčených útvarů vycházejících ze zavíjeného ornamentu. Kromě boltcových motivů

Obr. 9: Náhrobek Jana Bedřicha Breinera, detail vylomené části (foto J. Krtička).

přináší i šlahounovité prky na koncích kyjovitě zduřelé – tzv. „Schweifwerk“.²⁹⁾ Organičnost fantastických boltcových útvarů, popírajících veškerou tektoniku a statiku, je zřejmou reakcí na soudobé abstraktní proudy a vychází z přímé přírodní inspirace; spojuje pozdní severský manýrismus s počínajícím barokem. Počátky tohoto ornamentu lze sledovat v obou směrodatných uměleckých oblastech – v Itálii i na severu Evropy, kde dospěl ke své nejradikálnější podobě. K jeho genezi a rozvoji přispěli kromě Michelangela zejména Taddeo a Federico Zuccariové a záalpsí tvůrci Cornelis Floris, Cornelis Bos, Lucas Kilian, Wendel Dietterlin st. i ml., Christoph Jamnitzer a další.³⁰⁾

Boltcový ornament se na Moravě v první polovině 17. století uplatňoval ponejvíce ve štukové plastice, kterou prováděli většinou italsí štukatéri. Právě v tomto druhu výtvarného projevu sem pronikala, jak píše Miloš Stehlík,³¹⁾ v pobělohorské době nová estetika poněkud dříve než v dílech prováděných v kameni a ve dřevě. Proto můžeme oprávněně pomýšlet na to, že model náhrobku mohl vzniknout v okruhu tvůrců, kteří se zabývali štukovou výzdobou některého z nepříliš četných soudobých místních stavebních podniků. Tito tvůrci ornamentální výzdobu komponovali jako ucelenou výplň určité plochy a spojovali přitom prvky a motivy převzaté z různých soudobých grafických či kresebných předloh.

Charakter díla však předpokládá spolupráci více tvůrců různých profesí. Nejspíše dřevěný nebo sádrový model náhrobku musel vytvořit sochař, řezbář (Bildschnitzer) či štukatér, avšak bronzový odlitek pouze kovolitec – mědilitcec nebo konvář. Na konečné úpravě desky se mohl podílet zlatník či malíř. Takovýchto tvůrců se v tomto pro umělecké objednávky nepříliš příznivém období v Olomouci nenacházelo mnoho. Ze zlomkovitých zpráv o soudobých konvářích a zvonařích³²⁾ se dovídáme, že ve 30. letech 17. století působili v Olomouci mědilitce Lorenz Poledník (roku 1632 přijal do učení Daniela Schickfissela) a Jiří Zwerger, který pracoval až do roku 1653 a v letech 1636–1640 mědilitceckému řemeslu vyučil Salomona Sturma, v letech 1644–1648 pak Pavla Reimera. Tvůrce kovolitecké práce se podařilo identifikovat jako mědilitce Jiřího (Georga) Zwergera. V souvislosti s koupí domu v roce 1650 Wilhelm Nather uvádí, že cit.: „1642 erhielt Georg Zwerger vom Collegium soc. Jesu 100 Fl. wegen des gegossenen Begräbniß bild

des † Josef Friedrich Breuner“.³³⁾ Rok 1642 je tedy termínem ante quem vzniku sledovaného díla.

Autora modelu – sochaře, řezbáře či štukatéra však zřejmě neodhalíme, neboť nemusel být místním, ale možná za prací putujícím mistrem. Z olomouckých tvůrců kromě kameníka Václava Wágnera, který je městskými knihami zmiňován v roce 1638,³⁴⁾ uvádí B. Indra³⁵⁾ některé tvůrce, o jejichž činnosti však není nic bližšího známo, jako řezbáře Heinricha, který se uchýlil po obsazení Olomouce Švédy (1642) do Opavy, sochaře Petra Wüsta, který si v roce 1636 koupil v Olomouci dům a Tomáše Steinmüllera, řezbáře obrazů z Mnichova, který je v Olomouci doložen k roku 1630.

Autor mohl také vycházet z okruhu doposud anonymních tvůrců, kteří se podíleli na stavbě nového manýristického chóru olomouckého dómu (1616–1618), o němž se předpokládá, že byl v roce 1936, v době smrti jeho stavebníka biskupa Františka z Dietrichštejna, zřejmě již hotov, přičemž v počátcích byla pouze stavba krypty.³⁶⁾ Monumentální valená klenba chóru, dnes pozměněná neogotickou přestavbou konce 19. století, nejspíše nezůstala, jak to naznačují jiné Dietrichštejnovy stavební podniky, bez štukové výzdoby.³⁷⁾

Přesto, že odlišit náhrobku svého dobrodince platili představitelé jezuitského řádu,³⁸⁾ vykonavatelem závěti a poradcem při zřizování náhrobního monumentu byl nejspíše děkanův synovec Filip Bedřich Breiner (asi 1601–1669), který svému zemřelému strýci uspořádal dne 17. ledna „pompézní“ pohřební obřad, při němž pohřebním „panegyriem“ byl řádový kazatel Georgius Pelinga (Jiří Pelinka) a on sám sloužil zádušní mši.³⁹⁾ Filip Bedřich Breiner, významný církevní hodnostář a císařský rada (v letech 1629–1639 správce olomoucké diecéze, v roce 1630 jmenovaný titulárním biskupem jafským a světicím biskupem olomouckým, od roku 1636 proboštem olomoucké kapituly) byl 2. prosince 1639 jmenován biskupem vídeňským.⁴⁰⁾ On i jeho strýc Jan Bedřich Breiner jsou často uváděni jako dobrodinci olomouckých a brněnských jezuitů⁴¹⁾ a také olomouckého dómu⁴²⁾ a je známo, že Filip Bedřich Breiner objednal v roce 1639 ve Vídni pro olomoucký jezuitský kostel velmi nákladný relikvíř pro ostatky sv. Pavlína.⁴³⁾ Tento doložený vídeňský import a doklady o přetrvávajících osobních vídeňsko-olomouckých kontaktech Filipa Bedřicha Breinera, avšak i výskyt rané formy boltcového ornamentu naznačují, že kromě olomoucké provenience modelu můžeme pomýšlet i na to, že provedení návrhu či modelu mohlo být možná spolu s relikvířem sv. Pavlína objednáno v roce 1639 ve Vídni a definitivně provedeno k roku 1542 v olomoucké mědilitecké dílně Jiřího Zwergera.⁴⁴⁾

Filip Bedřich Breiner byl ve styku se soudobým vídeňským uměleckým děním, neboť jako nový biskup dokončoval přestavbu zdejšího středověkého biskupského domu v čtyřkřídly rané barokní palác se salou terrenou v přízemí a galerií v patře. Tuto přestavbu započal vzdělaný a uměnímilovný biskup a kardinál Melchior Khlesl († 1630) a pokračoval v ní s velkou podporou císaře Ferdinanda II. i Breinerův předchůdce na vídeňském stolci Anton Wolfrath († 1639).⁴⁵⁾ Ke stavbě štukovou dekorací vyzdobené soukromé biskupské kaple sv. Ondřeje a knihovny (ze 30. a počátku 40. let) se soustředili jistě významní, avšak prameny bohužel nedoložení umělci té doby.⁴⁶⁾

POZNÁMKY

- 1) Naposledy publikace kol. Jezuitský konvikt, Sídlo Uměleckého centra Univerzity Palackého v Olomouci, Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – Obnova a využití. Olomouc Univerzita Palackého 2002, která na s. 343 a n. přináší souhrn pramenů a literatury.
- 2) O nečetných památkách tohoto období viz Milan Togner v publikaci *I. Hlobil – P. Michna – M. Togner*, Olomouc. Olomouc Odeon 1984, s. 81 až 82, který zde oprávněně připomíná, že umělecko-historické zpracování pozdně renesanční a manýristické sepulchrální plastiky v Olomouci (a samozřejmě i v širším regionu) doposud chybí. Unikátnost díla spočívá také ve skutečnosti, že spolu s náhrobkem biskupa Marka Kue-na (z roku 1566) v dómu sv. Václava jsou to jediné dva dochované bronzové náhrobní reliéfy období 16. a 1. poloviny 17. století v Olomouci a zřejmě i na Moravě. Ke sledovanému období rov. *J. Polišenský*, *Tricetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970.
- 3) Např. *M. Ziegelbauer*, *Olomucium Sacrum quo Historia Ecclesiastica Moraviae et ejus Episcopatus exponitur*. Tomus III, 1798, s. 79, *Zemský archiv v Opavě*, pracoviště Olomouc, C.O. rkp. 539; *J. Schmidl*, *Historiae Societatis Jesu Provinciae Bohemiae*, Pars IV, Liber II. Pragae 1754, zejména s. 440 a n.; *G. Wolný*, *Kirchliche Topographie von Mähren*, meist nach Urkunden und Handschriften, I. Bd., *Olmützer Erzdiöcese*. Brünn 1855, s. 207 a 214; *A. Nowak*, *Kirchliche Kunstendkmale aus Olmütz*, II. *Olmütz* 1892, s. 11; *H. Doležil*, *Politické a kulturní dějiny královského hlavního města Olomouce*. Olomouc 1903, s. 95; *A. Prokop*, *Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung*, IV. Bd. Wien: 1904, s. 1252; *J. Tittel*, *Die Restaurierung der Maria Schneekirche* (k. u. k. Garnisonskirche) in Olmütz in den Jahren 1916–1918. Olmütz (bez data, asi 1918), s. 76; *V. Houdek*, *K vývoji náhrobků moravských po stránce umělecké*, *Časopis Moravského muzea zemského*, 15, 1915, s. 137; *J. Vyulečka*, *Příspěvky k dějinám kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci*, Olomouc 1917, s. 34–35; *M. Zemek*, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátků až po nynější dobu*, I, 1131–1652. Olomouc (bez data), č. 789, s. 109, rukopis, *Zemský archiv v Opavě*, pracoviště Olomouc, příruční knihovna; *A. Jašek*, *Chrám Panny Marie Sněžné v Olomouci*, Olomouc 1923, s. 67; *I. Hlobil – P. Michna – M. Togner*, o. c. v pozn. 2, s. 82; *M. Altrichter – M. Togner – V. Hyhlík*, *Univerzitní kostel Panny Marie Sněžné*, Velehrad 2000, s. 21; *H. Myslivečková*, *K typologickému tradicionalismu v moravské náhrobní plastice první poloviny 17. století*, in: *Historická Olomouc XIII*, Olomouc Univerzita Palackého 2002, s. 299. Podstatně se liší údaje o materiálu náhrobku. Správně jako bronzový jej popisují např. *A. Nowak*, *A. Prokop*, *J. Vyulečka*, *M. Zemek*. Naopak nesprávně určení jako zlacené práce v mědi tepané se objevuje u *A. Jaška*, od něhož je tento údaj mnohdy dále přebírán. Liší se také údaje o datu úmrtí kapitulního děkana – kromě, evidentně mylného roku 1607 u *H. Doležila*, je uváděno datum 14. ledna 1637 nebo 14. ledna 1638 (o tom níže). *A. Nowak* a *A. Prokop* pak monument vztahují dokonce k jiné osobě – k Johannu Breinerovi tj. k Janu Josefu Bedřichu Breinerovi, dómskému děkanovi 1689 a od roku 1695 pražskému arcibiskupovi.
- 4) Rod Breinerů (psáno i Breuner, Preinar, Preynar), holandského původu, byl koncem 14. století uveden do Štýrska, později i do Rakouska a vyskytuje se i na Moravě. Zakladatel rakouské větve Filip († 1556), byl císařským radou Ferdinanda I. a za své služby byl roku 1550 povýšen do stavu svobodných pánů s titulem ze Stübingu a Rabensteinu. Srov. *Ottův slovník naučný*, 4, Praha 1891, s. 649 a *J. Pilnáček*, *Staromoravští rodové*, Brno 1996, s. 490. Ten uvádí i některé členy rodu na Moravě – k roku 1593 Hanuše Preynara ze Subinku, Kladnice a Rabšteina a Žibřida Kryštofa Preynara, svob. pána na Fladynku, Stubinku, Rabensteine a Stozku, císařského radu, který obdržel 1609 moravský inkolát.
- 5) *J. Schmidl*, o. c. v pozn. 3; *J. Vyulečka*, o. c. v pozn. 3; *M. Zemek*, o. c. v pozn. 3. K současnému poznání díla přispěla také seminární práce *J. Krtický*, *Náhrobek olomouckého kapitulního děkana Jana Bedřicha hraběte Breinera v chrámu Panny Marie Sněžné v Olomouci*, KVV PdF UP v Olomouci, 1999, a to především díky detailní fotodokumentaci v podmínkách, kdy náhrobek není běžně v celkovém i bližším pohledu dobře přístupný, neboť kaple sv. Františka Xaverského slouží jako depoziář nepoužívaného mobiliáře.
- 6) *B. Naurátil*, *Jesuité olomoučtí a protireformace*, Akty a listiny z let 1558–1619, I, 1558–1590, Brno 1916, s. 35 a n.; *J. Maliva*, *K otázce autorství nejstarších budov olomoucké univerzity*, in: *Cesty k výtvarnému umění*, Sborník prací Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Výtvarná výchova 3, Praha Státní pedagogické nakladatelství 1980, s. 177–186.
- 7) Blíže o výstavbě barokního kostela, která proběhla v letech 1712–1716, úprava interiéru pokračovala až do 40. let 18. století, např. *Z. Kudělka*, red., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*. Praha Academia 1996,

- s. 267–268 nebo M. Altrichter – M. Togner – V. Hyhlík, o. c. v pozn. 3.
- 8) Srov. J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 93 nebo A. Jašek, o. c. v pozn. 3, s. 64 a n.
- 9) J. Tittel, o. c. v pozn. 3. V roce 1916–1918 byla provedena obnova interiéru tehdejšího garnizónního kostela, na níž se podíleli četní soudobí umělci toho času v branné službě. Například opravu sochařských děl vedl sochař Julius Pelikán a všechny práce řezbářské, truhlářské a pozlacovačské a pod. byly prováděny pod dozorem architekta Dušana Jurkoviče. Blíže J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 110 a n.
- 10) Jedná se o Disputaci o původu světa mezi sv. Františkem Xaverským a buddhistickým duchovním, viz M. Altrichter – M. Togner – V. Hyhlík, o. c. v pozn. 3, s. 18.
- 11) Svým uspořádáním je totožný s erbem na mramorové erbovní desce, která byla nedávno objevena při přestavbě bývalého kapitulního děkanství pro potřeby Arcidiecézního muzea v Olomouci. Za upozornění děkuji PhDr. Leoši Mlčákovi. Malovaný erb Breinerů se také třikrát vyskytuje v tzv. Erbovním sále této budovy srov. L. Mlčák, Erbovní sál na olomouckém kapitulním děkanství, Střední Morava, Vlastivědná revue, 19, Olomouc 2004, s. 10, 13, 16 a 21, který jej popisuje následně: na srdečním štítu černý chrt se stříbrným (jindy zlatým obojkem), štít čtvrcený, v 1. a 4. poli černo zlatý šachovaný kůl, ve 2. a 3. zlatém poli přirozený vlk (jindy černý bobr) hledící vpravo (heraldicky vlevo pozn. autorky) jindy ke středu. Erb v kapli sv. Františka Xaverského byl nejspíše v průběhu přemalování fresek poněkud zkomolen, neboť na srdečním štítu je namalováno zvíře připomínající spíše vzpínajícího se koně. Znak, který uvádí J. Pilnáček, o. c. v pozn. 4, s. 490, podle erbu zachovaného v bývalém Zemském muzeu v Brně, v tzv. Dietrichštejnské kapli, se liší stranovým obrácením.
- 12) L. Jirásko, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha Fénix 1991, s. 79, k řeholnímu oděvu jezuitů uvádí, že jej tvoří černý talár s cingulem, odvozený z kleriky španělských kněží 16. století, a na hlavě biret. V zásadě se však řádový oděv přizpůsobuje zvyklostem diecézních kněží.
- 13) B. Storm, Znaky stavu kněžského v zemích českých. Olomouc 1929, nestr.; L. Jirásko, o. c. v pozn. 12, s. 79.
- 14) J. Hall, Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Praha Mladá fronta 1991, s. 455–456.
- 15) Přepis nápisového textu publikovali, avšak s určitými nepřesnostmi, J. Schmidl, o. c. v pozn. 3, s. 446; J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 34–35; nachází se i v rukopise M. Zemka, o. c. v pozn. 3, s. 109. Přepis předkládaný v této studii byl pořízen nově podle originálu a fotografické dokumentace. Za pomoc při přepisu textu a jeho překlad děkuji PhDr. Luboru Kysučanovi, Ph. D.
- 16) Přesto, že náhrobní deska označuje jako den úmrtí 14. leden 1637, většina autorů pojednávajících o náhrobku klade, bohužel v opoře o ne zcela jednoznačně pramenné doložené údaje, dobu Breinerova úmrtí do roku 1638. Autorce se doposud nepodařilo nalézt přímý pramenový doklad, který by uváděl datum smrti kapitulního děkana a ani jiné pramenné zprávy, které by alespoň formou nepřímého důkazu mohly datum jeho úmrtí s jistotou potvrdit.
- 17) Přepis byl proveden transliterací se všemi chybami a nepravdivostmi, srov. J. Roháček, Několik poznámek k publikování středověkých a novověkých nápisů, Památky a příroda, 16, 1992, č. 2, 85–86; M. Flodr, Zásady popisu středověkých a novověkých epigrafických památek, in: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, C 21–22, 1975, s. 167–174. Zkratky, v nápisu vyznačené vodorovnou čárkou nebo dvojtečkou, byly rozvedeny. V originálním nápisu není rozlišeno U a V, užití slova NOBLIOR místo správného NOBILIOR, nemusí být, podle Lubora Kysučana, nutně chybou, ale třeba hovorovým zkrácením slova, u slova PPAERIPVIT došlo k mylnému zdvojení písmene P, místo správného R, takže je nutno číst PRAERIPVIT. Přepis a překlad nápisu dle Lubora Kysučana: Io(annes) Fridericus Breiner decanus Olom(ucensis) natus in Austria / lib(er) b(ar)o. Nunquam tamen liberior aut nob(ili)or quam in vinculis quae / pro Deo et Caesare passus est in Moravia aperduellibus. Acuti / vir ingenii memoriae praestantius puritatis rarae. Principum gratia virtute / sua administrationibus honorificis clarus in negotiis aggrediendis prou / dens in perficiendis felix, nunquam tamen felicior quam in morte. Haec / illi non cruda non invida fuit sed pia dum episcopatum p-r-ae-ripuit ut dar / et Societatem Iesu. Hinc maluit atratus quam mitratus obire et in vita no / minatus episcopus Rosonensis voluit in morte nominari et esse iesuita nimi / rum alia viventium alia morientium sunt iudicia. Tandem ut Deo gratam ani / ma m redderet postquam creditoribus et pauperibus amicis et inimicis pie san / cteque satisfecisset nequidem se ipsu(m) sibi retinuit sed omnia tradidit col / legio Olomou(ens)is. Ergo optime meritis confundator huius universitatis habet / at hoc perpetuu(m) grati animi monumentu(m) quod ars fusoris in igne formavit aereu(m) sed ars amoris in corde fecit au / rum. Obiit XIV. Ian(uarii) MDCXXXVII. Vi-
- xit an(norum) LIV.
- Jan Friedrich (Bedřich) Breiner, děkan olomoucký, narozen v Rakousku, svobodný pán. Nikdy však nebyl svobodnější a vznešenější než ve vězení, které na Moravě protřpěl pro Boha a císaře od nepřátel. Muž bystředného ducha, vynikající paměti (památky) a vzácné čistoty. Díky vládařům a svou ctností slavný v čestné službě, prozíravý ve veřejné činnosti, šťastný v jejím dokončování. Nikdy však nebyl šťastnější než ve smrti. Ta pro něj nebyla ani krutá, ani nenávidná, ale blažená, když se vzdal episkopátu, aby se oddal Tovaryšstvu Ježíšovu. Chtěl totiž raději zemřít v černém (tj. poukaz na řeholní oděv jezuitů), než s mítrou. Za života jmenovaný jako biskup risanský chtěl ve smrti být nazýván a být jezuitou. Žádný div, vždyť jiné jsou soudy živých, jiné umírajících. A aby pak Bohu odevzdal vděčnou duši, když věřitelům i chudým, přátelům i nepřátelům zbožné a svatě sloužil, ani na sebe sama nemyslel, ale všechno odkázal olomoucké koleji. Ať tedy nejlépe zasloužilý spoluzakladatel této univerzity má tuto věčnou památku věčného ducha, kterou umění líce v ohni vytvořilo kovovou, ale umění lásky v srdci učinilo zlatou. Zemřel 14. ledna 1637, žil 54 let.
- 18) Za odborné posouzení děkuji olomouckému restaurátorovi Marku Kovářkovi, z jehož nálezu ve studii čerpám, a za cenné rady Mgr. Davidu Medkovi. Srov. také D. Blume, O technikách odlévání bronzu v renesanci, in: Rolf Toman, ed., Umění italské renesance, architektura, sochařství, malířství, kresba, Slovart 2000, s. 216–217; M. Hégr, Technika sochařského umění, Praha 1959, s. 66 a n.
- 19) Životopisné údaje přináší: J. Schmidl, o. c. v pozn. 3, s. 440 a n.; M. Zieglbauer, o. c. v pozn. 3, s. 79; M. Zemek, o. c. v pozn. 3, s. 109.
- 20) K roku 1612 je Ioannes Fridericus L. B. de Breiner uveden mezi studenty na Collegiu Germanico-ungaricu v Římě v deníku Emanuela Arnošta z Valdštejna z roku 1703 a to jako suffraganeus Olomucensis et SS. domini nostri Pauli V. camerarum, canonicus et praepositus Vratislaviensis, episcopus Viennensis ac tandem archiepiscopus Pragensis. Valdštejn však ve svých zápisích učinil chybu v tom, že J. B. Breinerovi přisoudil některé hodnosti ještě dvou dalších členů rodu. Srov. J. Svátek, Katalog členů slezského národa, studujících v l. 1588–1741 na Germaniku v Římě, Vlastivědný věstník moravský, 9, 1954, s. 130 a 147.
- 21) O tom podrobněji M. Kouřil, Galileo Galilei a olomoucký kanovník J. B. Breiner, Střední Morava, Kulturně historická revue, 1, 1966, s. 74–78.
- 22) Jedná se nejspíše o titulární sídlo Risinio (Risano, Risan, Risinium) při Boce Kotorské na jihodalmatském pobřeží. srov. Annuario pontificio per l'Anno 1949, Città del Vaticano: 1949, s. 543. Právě datum tohoto jmenování 10. září 1937, které uvádí M. Zemek, o. c. v pozn. 3, s. 109, bohužel bez odkazu na zdroj informace, je důvodem zpochybnění roku Breinerova úmrtí uvedeného na náhrobku, neboť v nápisu na náhrobku se píše, že byl tímto biskupem jmenován ještě za života. Na druhé straně Zemkem uváděný rok narození 1583, opět bez udání zdroje, ve spojení s informací, že se Breiner dožil 54 let, by svědčil pro datum uvedené na náhrobku.
- 23) srov. M. Kráčmer, Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci. Olomouc 1886, s. 73 a n.; V. Nešpor, Dějiny města Olomouce. Reprint původního vydání z roku 1936, Olomouc, Votobia 1998, s. 136–137; V. Spáčil, ed., F. J. Eberl, Pragmatické dějiny města Olomouce, Olomouc 1994, s. 66–67.
- 24) Ostatky sv. Pavlína daroval olomouckému Tovaryšstvu Ježíšovu papež Řehoř XV. roku 1623 a tato svěťce se v důsledku „zázračného“ přispění k odeznění morové epidemie stala patronkou města a v jezuitském kostele ji byl postaven samostatný oltář. V roce 1634, kdy vypukl mor na Předhradí vedl dómský děkan Jan Bedřich Breiner prosebný průvod, němž byly nesené ostatky sv. Pavlína, a v dómu sloužil mši. Věnoval také 100 zl. na výzdobu jejího oltáře. Srov. J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 41 a n.; J. Schmidl, o. c. v pozn. 3, s. 149–151; L. Mlčák, Areál jezuitské koleje, in: Jezuitský konvikt, Sídlo Uměleckého centra Univerzity Palackého v Olomouci, Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – Obnova a využití, o. c. v pozn. 1, s. 183.
- 25) V. Kotrba, Česká barokní gotika, Dílo Jana Santiniho – Aichla, Praha Academia 1976, s. 51.
- 26) O náhrobku Viléma Prusinovského z Víckova viz H. Myslivečková, Náhrodek „zakladatele olomoucké univerzity“ biskupa Viléma Prusinovského z Víckova, in: Historická Olomouc XI, Olomouc: Univerzita Palackého 1998, s. 105–114.
- 27) O vzniku a šíření tohoto ornamentu, který má své předstupy v manýristickém umění 16. století, avšak v ornamentální systém se formuje teprve v první čtvrtině 17. století, viz A. Rollová, Geneze boltcového ornamentu, Příspěvek k problematice ornamentiky 17. století, Rozpravy Československé akademie věd, Řada společenských věd, 98, 1988, sešit 2, Praha: 1988, s. 34, 42–44, 50.
- 28) Děkuji PhDr. Anně Rollové za pomoc při posouzení charakteru orna-

- mentu užitého na náhrobku.
- 29) Srov. A. Rollová, o. c. v pozn. 27.
- 30) Tamtéž a P. Preiss, *Panoráma manýrismu. Kapitoly o umění a kultuře 16. století*. Praha: Odeon 1974, s. 285–287.
- 31) M. Stehlík, *Sochařství*, in: Zdeněk Kudělka, red., o. c. v pozn. 7, s. 77.
- 32) B. Indra, *Konváři a zvonáři v Olomouci a v Opavě od počátku 16. století do poloviny 17. století*, *Časopis Slezského muzea, série B*, 26, 1977, s. 70.
- 33) F. Nather–V. Spáčil, edd., W. Nather, *Die Olmützer Häuserchronik*, I. Díl. Olomouc: Universita Palackého 2005, s. 409. Přestože je zde uvedeno křestní jméno Josef Fridrich, jedná se nepochybně o sledovaný monument. Zda-li se zhotovením díla souvisí následující poznámka, že: *Diese 100 Flerlegte er bei Gericht und erhielt sie Math. Wunder, Reuschmied? zur Honstadt anstatt der Gemeinde zu Klösterle, nelze prozatím zodpovědět*.
- 34) M. Čermák, *Kameníci a zedníci v Olomouci (14. a 19. století)*, in: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Paedagogica, Aesthetica IV*, Praha: 1982, s. 95. Je známo, že označení řemeslníků té doby nebylo mnohdy ustálené a že se v některých případech profese sochaře a kameníka překrývaly; tvůrčí záběr některých jednotlivců zasahoval do několika různých profesí.
- 35) B. Indra, *Maliři, řezbáři a sochaři v Olomouci 1500–1650 (Biografický slovník)*, *Umění XXXI*, 1983, č. 1, s. 77, 79, 80.
- 36) J. Matzura, *Der Dom-Chor in Olmütz und seine Bauherren: Kardinal Franz, Fürst Max und Ferdinand von Dietrichstein*, *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, XX-XIII, 1931, s. 95, I. Muchka, *Dietrichštejnský chór olomouckého dómu*, in: *Historická Olomouc a její současné problémy, IV, Olomouc* Universita Palackého 1983, s. 151–156 upozorňuje na určité souvislosti (typ oken) se stavbou Valdštejnského paláce v Praze a vyslovuje hypotézu, že z architektů Valdštejnského okruhu je za autora přestavby olomouckého chóru možné nejspíše pokládat Andreu Spezzu da Ronio, který mohl působit v letech 1616–1618 ve službách kardinála Dietrichštejna.
- 37) Ke stavbě se v letech 1637 a 1638 vztahují některé donace, které procházely rukama Filipa Bedřicha Preinera a H. Breinera. Srov. J. Matzura, o. c. v pozn. 32, s. 95.
- 38) Ti po svém návratu do města v roce 1621 začali zpustošenou kolej a kostel ihned zvelebovat. V roce 1622 byl chrám vymalován a pod ním byla vystavěna nová velká řádová krypta. Srov. J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 32–33. V letech 1639–1653 (kromě období obsazení koleje Švédy 1643–1650) probíhaly v jezuitské koleji práce na blíže nespécifikované úpravě knihovny, refektáře a cel pod refektářem, k nimž je zachována smlouva s olomouckým zednickým mistrem Mikulášem Hackschmiedem a Hansem Müllerem a brněnským kameníkem Václavem Wágnerem, Srov. J. Tíkal, *Zprávy o olomouckých památkách v díle J.P. Cerronihi: Skitze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren. Rozbor a opis. Diplomová práce FF UP v Olomouci 1954*, s. 135; L. Mlčák, o. c. v pozn. 24, s. 184.
- 39) J. Schmidl, o. c. v pozn. 3, s. 445–446, kde je dále uvedeno, že tělo Jana Bedřicha Breinera bylo v bratrském rouše uloženo do společné řádové krypty.
- 40) Blíže k jeho církevní kariéře M. Zemek, o. c. v pozn. 3, s. 108.
- 41) M. Zemek, o. c. v pozn. 3, s. 108; J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 58. Kromě nich to byli i další příslušníci rodu. Srov. tamtéž s. 59, kde se uvádí, že Jan Bohumír hrabě Breuner, zemřelý 27. 12. 1638, válečný rada J. Vel., komoří a nejvyšší plukovník, odkázal koleji 1000 zl. rýnských a mnoho bohoslužebných rouch, jakož i náčiní stříbrné.
- 42) J. Matzura, o. c. v pozn. 32, s. 95.
- 43) O této schránce a jejích pozdějších osudech blíže J. Schmidl, o. c. v pozn. 3, s. 209, J. Vyulečka, o. c. v pozn. 3, s. 44–47.
- 44) Spolupráci mistrů různých profesí při provádění kovoliteckých děl dokládá příklad proslulé zpívající fontány na Pražském hradě, jejíž ná-kres provedl 1562 malíř Francesco Terzio, dřevěný kadlub vyřezal Hans Peysser z Norimberka, v bronzě ji odlil v letech 1564–1568 Tomáš Jaroš ve spolupráci s Vavřincem Kříčkou a Wolfem Hofprucknerem a horní část cizeloval italský sochař Antonio Brocco. Srov. I. Kořán, *Renesanční sochařství v Čechách a na Moravě*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha: Academia 1989, s. 119.
- 45) Těsné styky s vídeňským prostředím dokládá i skutečnost, že Anton (Antonín) Wolfrath, od roku 1631 biskup vídeňský, byl 3. ledna 1633 zvolen kanovníkem olomouckým. Srov. M. Zemek, o. c. v pozn. 3, s. 113.
- 46) P. Fidler, *Architektur des Seicento*, Baumeister, Architekten und Bauten des wiener Hofkreises. Innsbruck: 1990, s. 377–378. Ten na základě stylové charakteristiky architektonických detailů staví kapli blízko architektonického repertoáru Filiberta Lucheseho. V tomto směru jde také bádání o její štukové výzdobě Srov. I. Schemper, *Stuckdecorationen des 17. Jahrhunderts im wiener Raum*. Wien – Köln – Graz:

1983, s. 40–49. V této souvislosti je pozoruhodná italianizující orientace a vysoká umělecká úroveň mramorového náhrobku kardinála Melchiora Khlesla ve vídeňském chrámu sv. Štěpána i jeho obdobného kenotafu ve Wiener Neustadt, který dle nápisu nechal provést jeho nástupce Anton Wolfrath a na němž se kromě portétu zemřelého objevuje i boltcový ornament. Proti tomu epitaf Antona Wolfratha, který nechal pořídit Filip Bedřich Breiner, má tradičnější, ještě pozdní renesanci blízké pojetí, srov. H. Tietze, *Geschichte und Beschreibung des St. Stephansdomes in Wien*, Österreichische Kunsttopographie, Band XXIII. Wien: 1931, s. 477, obr. 583, s. 497, obr. 613.

MANIERISTISCHES BRONZEGRABMAL DES JAN BEDŘICH BREINERS IN DER MARIA-SCHNEE-KIRCHE IN OLOMOUC/OLMÜTZ

Der Artikel ist dem vereinzelt, aber bisher unterlassenen manieristischen Bronzegrabmal des Jan Bedřich Graf Breiner (Breuner) in der Maria-Schnee-Kirche in Olomouc, das zwischen den Jahren 1637/1638 – 1642 angefertigt wurde, gewidmet. In den Neubau der Jesuitenkirche wurde das sepulkrale Monument des Wohltäters des Olmützer Jesuitenkollegiums aus der alten Kirche gebracht und in ihre Barockverzierung auf eine historisierende Art einkomponiert, ähnlich wie das Renaissancegrabmal seines Gründers Bischof Vilém Prusinovský von Vickov.

Die Untersuchung, die einige widersprüchliche Angaben in der bisherigen Literatur revidierte, hat nachgewiesen, dass es sich um einen achteiligen Bronzeabguss handelt, der mit der Technik des verlorenen Wachses durchgeführt wurde. Es wurde auch seine Konzeptionspolartät konstatiert, die in der traditionellen Renaissance-typologie des figürlichen Teils und in dem zeitgenössischen frühen Vorkommen des entfalteten Ohrmuschelornaments beruht.

Es ist gelungen festzustellen, dass das Grabmal in der Olmützer Werkstatt des Kupfergießers Jiří Zwerger, dem dafür im Jahre 1642 bezahlt wurde, gegossen wurde. Die Genese des Modells zeigt sich, hinsichtlich des unterschiedlichen Charakters der bildhauerischen Durchführung, als mehr kompliziert. Es ist möglich, dass sich an dem Schaffen des ornamentalen Teils einer von den ständig in Olomouc ansässigen Schöpfern beteiligen konnte, oder eher einer von den italienischen Stuckateuren, die auf hiesigen nicht sehr zahlreichen bischöflichen oder jesuitischen Bauunternehmen der Zeit beschäftigt waren. Es ist auch die Möglichkeit nicht ausgeschlossen, dass die Durchführung des Entwurfes oder Modells zusammen mit dem Reliquiar der hl. Pauline von Filip Bedřich Breiner in Wien bestellt werden konnte. Dieser Neffe des gestorbenen, der Weihbischof von Olmütz und seit 1639 der Bischof von Wien, musste sicher bei der Gelegenheit der Vollendung des Umbaus des hiesigen Bischofspalastes im engen Kontakt mit bedeutsamen, aber, leider, durch Quellen namentlich nicht belegten Künstlern sein.

Abb. 1: Olomouc/Olmütz, Kapelle des hl. Franziskus Xaverius in der Maria-Schnee-Kirche mit dem Grabmal von Jan Bedřich Graf Breiner, das Foto wurde von der Publikation Josef Tittels, *Die Restaurierung der Maria-Schneekirche (k.u.k. Garnisonskirche) in Olmütz in den Jahren 1916 – 1918, Olmütz (ohne Datum)*, S. 130 übernommen.

Abb. 2: Olomouc, Kapelle des hl. Franziskus Xaverius in der Maria-Schnee-Kirche mit dem Grabmal von Jan Bedřich Breiner, zeitgenössischer Zustand, (Alle Fotos Jan Krůčka).

Abb. 3: Bronzegrabmal von Jan Bedřich Breiner.

Abb. 4: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail des Kopfes.

Abb. 5: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail der Einfassung des Rochetts.

Abb. 6: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail der Reparaturen.

Abb. 7: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail des Ohrmuschelornaments mit dem „Schweifwerk“.

Abb. 8: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail der Beschädigung des Bronzereiefs.

Abb. 9: Grabmal von Jan Bedřich Breiner, Detail des ausgebrochenen Teils.

(Übersetzung J. Kroupová)